

KOPÍROVACÍ MONOPOL

Kořeny, právní stav a kritika

Jakub Michálek
9. února 2013

INFORMACE A KOPÍROVÁNÍ

- Informace je cokoliv, co lze zaznamenat
- Kopírování je rozmnožování, výsledkem jsou kopie
- **Kopírovací monopol** = zákaz kopírovat bez povolení

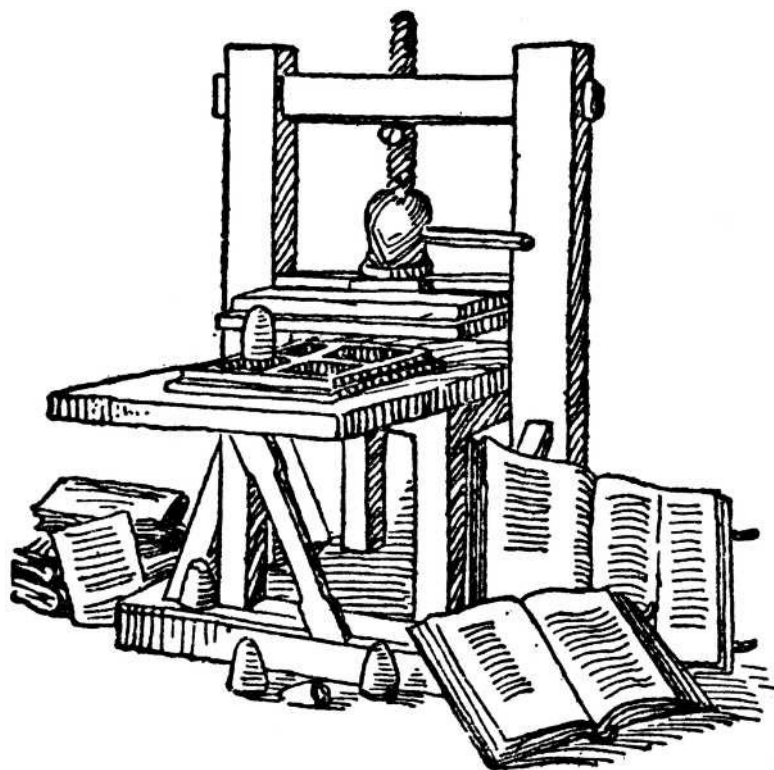

ŘÍMSKÉ PRÁVO

- Římské právo je považováno za nejdokonalejší starověký systém práva
- Římské právo neznalo kopírovací monopol
- Cenzoři sledovali jednání, nekontrolovali knihy

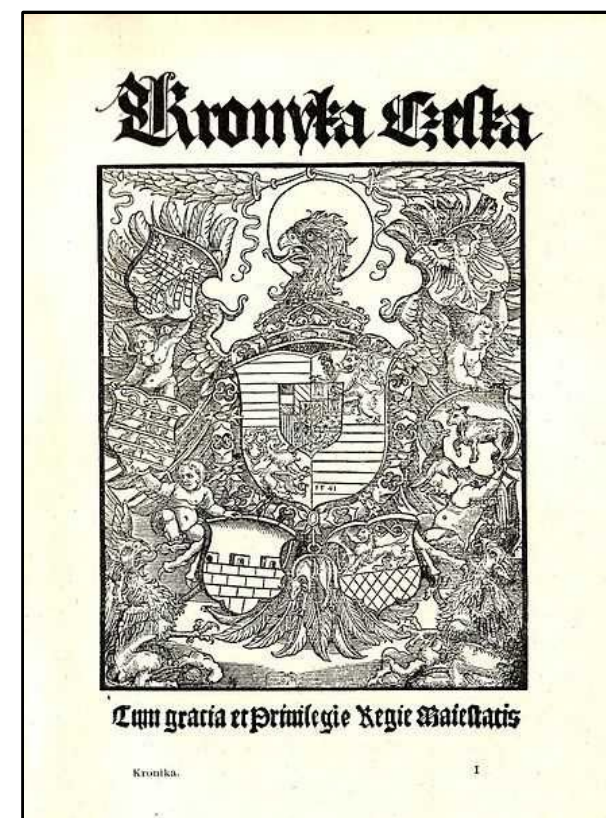
VYNÁLEZ KNIHTISKU

- Původně kopírování probíhalo ručním přepisem knihy
- Představa, že stát má vychovávat občany ke ctnosti
- Knihtisk přinesl technologii snadného šíření informací
- Mocnosti se snaží tisk ovládnout

MONOPOL ZA CENZURU

- Kopírovací monopol vznikl původně jako panovníkem udělovaný monopol pro **tiskaře**, často spojen s **cenzurou**
 - 1539 Král Ferdinand uděluje 10letý monopol Václavu Hájkovi z Libočan na Kroniku českou. Podmínkou je, aby nejvyšší sudí knihu před tiskem bedlivě přečetl a vše „nepořádné přetrhal a vymazal“
 - 1550 Cech tiskařů (Angl.) získává státní monopol na tisk a pronásledování vydavatelů „nevhodných“ textů

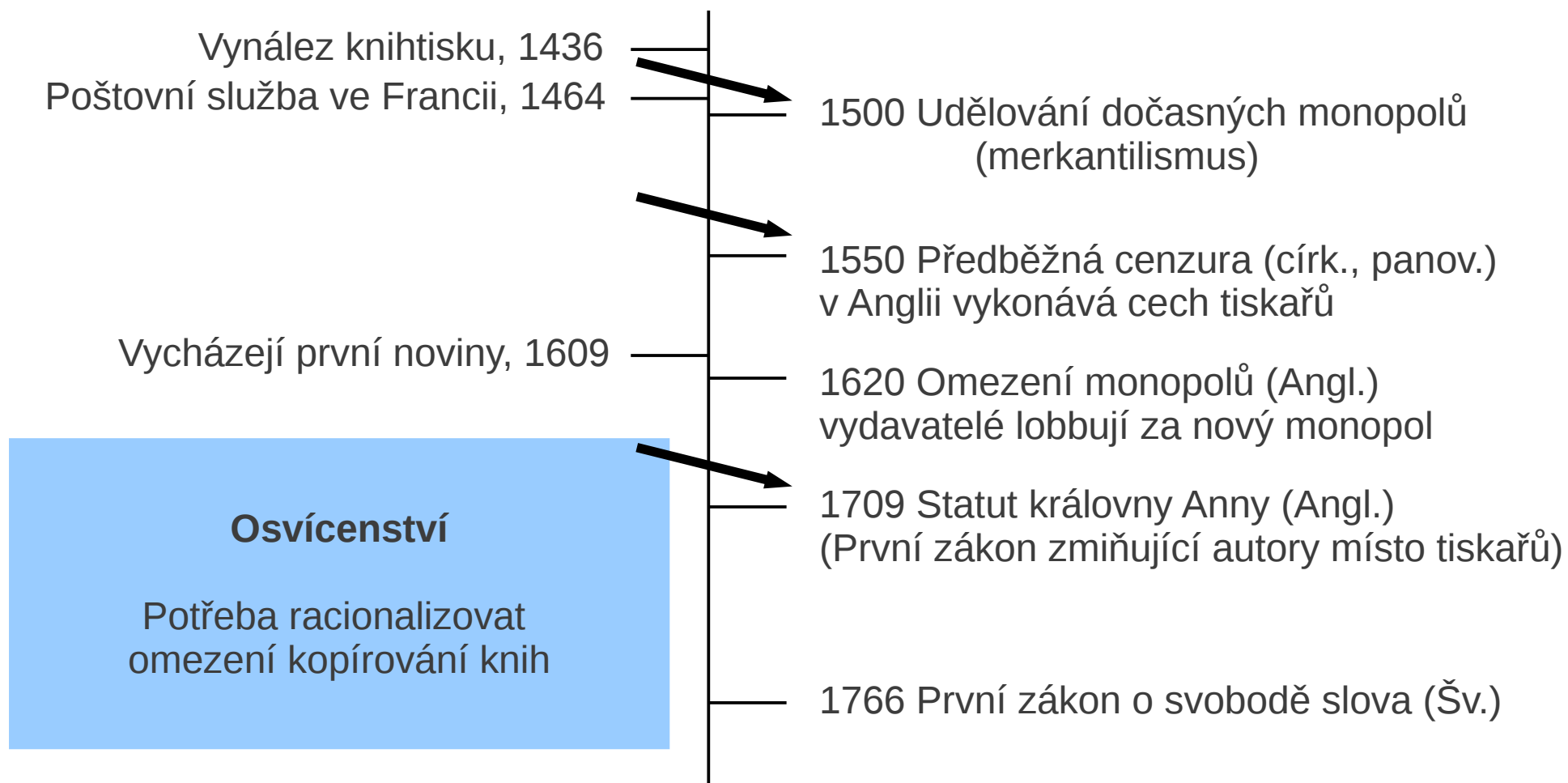

**PIRÁTSKÁ
STRANA**

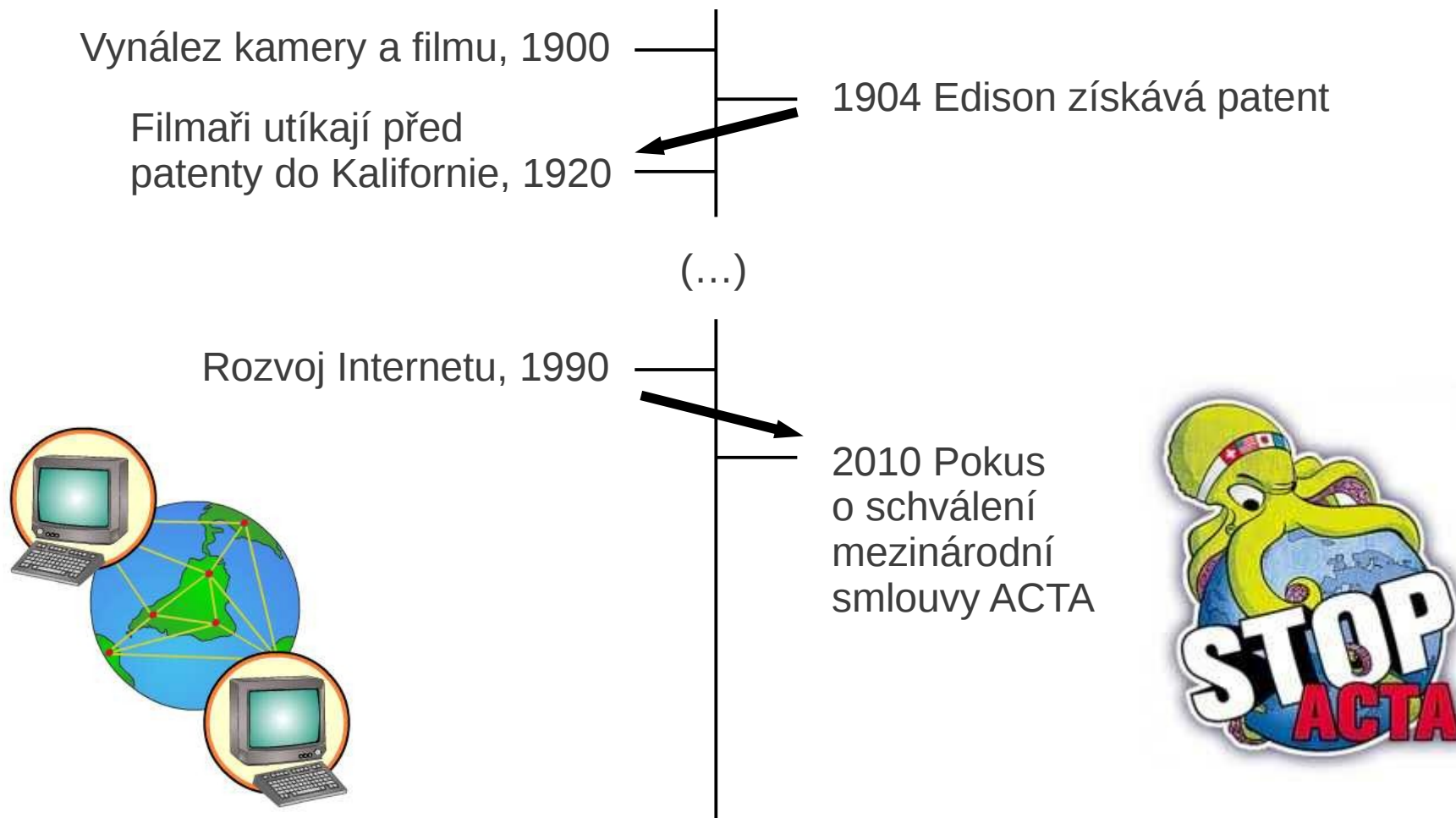
SVOBODA SLOVA

- S knihtiskem poprvé vznikla možnost masově rozšířit myšlenky jednotlivce
- Faktická omezení mizí → vznikají právní omezení
- **Velký konflikt o svobodu šíření**
 - Zastánci svobody slova vystoupili proti předběžné cenzuře (John Milton: *Areopagitika*)
 - Svoboda slova se stává široce přijímanou hodnotou až s nástupem osvícenství
 - Teze: „Silná společnost dokáže tolerovat nepravdu.“
- Svoboda **tisku** je vázána na nosič (stejně jako net)

REAKCE PRÁVA NA TECHNOLOGII

A TECHNOLOGIE NA PRÁVO

DŮVODY OMEZOVÁNÍ ŠÍŘENÍ

- **Důvody morální**
(„vadí mi, co šíříš, proto chci, aby to stát zakázal“)
- **Důvody ekonomické**
(„vadí mi, co šíříš, protože chci vydělat více peněz“)

EKONOMICKÉ ZDŮVODNĚNÍ

1. Výhoda pro **tiskaře** a nutnost cenzury (1550) – investiční
2. Výhoda **autorů** vůči nakladatelům (1710) – autorské
3. Prospěch **veřejnosti** zvýšením počtu knih (1789) – utilitární

„V pravomoci Kongresu je podporovat vědecký pokrok a užitečné znalosti a umění tím, že zajistí autorům a vynálezům na omezenou dobu výlučné právo k jejich dílům a vynálezům.“

– Ústava USA

- „Jediný zájem Spojených států a hlavní účel udílení monopolu leží v obecném prospěchu, který má veřejnost z práce autorů.“

– Nejvyšší soud USA, *Fox Film v. Doyal*

UTILITÁRNÍ ZDŮVODNĚNÍ

- „Nejdůležitější prvky každé civilizace zahrnují **nezávislé tvůrce** – autory, skladatele a umělce – kteří tvoří z vlastní iniciativy a spontánního projevu spíše než kvůli mecenášům nebo dotacím. Pevný a praktický kopírovací monopol je jedinou zárukou, že tato tvůrčí činnost bude pokračovat.“

– Abraham Kaminstein

- Kopírovací monopol lze jako omezení svobody slova přijmout pouze za podmínky, že je takové omezení nezbytné:

Kopírovací monopol musí prospívat všem lidem tím, že:

- motivuje k tvorbě co nejvíce kvalitních děl a zároveň
- co nejméně omezuje lidi ve svobodném v přístupu k dílům.

YOUR ATTENTION...

Do I have it now?

PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

- Stojí na principu autorském, který má prvky ochrany investic, princip utilitární je vyjádřen pouze výjimkami.
- Upravena v zákoně č. 121/2000 Sb.
- Jsou v ní začleněny směrnice EU, namátkou
 - Směrnice o harmonizaci aspektů autorských práv
 - Směrnice o počítačových programech
 - Směrnice o prodloužení doby monopolu na hudební nahrávky
 - Směrnice o osiřelých dílech
 - Směrnice o kolektivní správě

DRUHY VÝHRADNÍCH PRÁV

- Monopoly se vrství
- Užití vyžaduje povolení všech předchozích

vysílání vysílatele

záznam výrobce

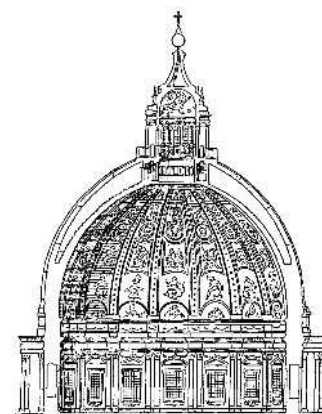
výkon umělce

dílo autora

AUTORSKÉ DÍLO A AUTOR

- Autorské dílo je výsledek tvůrčí činnosti, který je:
 - jedinečný,
 - objektivně vnímatelný.
- Autor je člověk, který dílo vytvořil.
- Příklady **druhů** autorských děl:

architektonická díla

hudební díla

118
Like as to make our appetites more keene
With eager compounds we our pallaz vige,
As to prevent our maladies vnfeene,
We licken to shun sicknesse when we purge,
Even so being full of your nere cloying sweetnesse,
To bitter sawces did I frame my feedings
And sicke of wel-fare found a kind of meetnesse,
To be diseas'd ere that there was true needing.
Thus pollicie in loue I anticipate
The ill that were, not grew to faults assured,
And brought to medicine a healthfull state
Which rancke of goodnesse would by ill be cured.
But thence I learne and find the lesfon true,
Drugs poyson him that so fell sicke of you.

literární díla

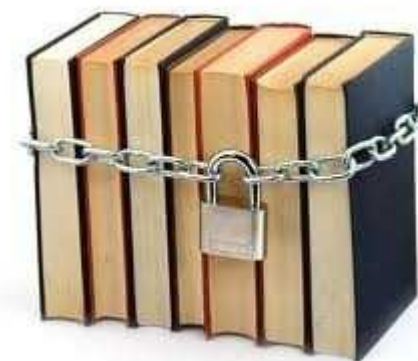
výtvarná díla

audiovizuální díla (filmy)

MAJETKOVÁ PRÁVA

- Majetková práva zahrnují:
 - **Kopírovací monopol**
„Právo dílo užít v původní nebo zpracované podobě, a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jiná osoba může dílo užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených zákonem.“ (§ 12 odst. 1)
 - **Výpalmé**
Náhradní odměna za soukromé kopírování

UŽITÍ DÍLA

- Užitím je něco, z čeho lze mít ekonomický prospěch
- Užitím však přečtení, ale například sdělování veřejnosti
- Zákon vymezuje druhy užití
 - rozmnožování,
 - rozšiřování,
 - sdělování veřejnosti,
 - vysílání,
 - provozování vysílání.
- Výjimka je **volné užití** = nekomerční užití pro osobní potřebu

KOPÍROVACÍ MONOPOL

- Kopírovací monopol spočívá ve výhradním právu užít dílo nebo tento ekonomický prospěch přinést jinému
- Licence je souhlas s užitím díla (u programů EULA)
- Licence se dělí na
 - výhradní (pouze jeden subjekt oprávněn dílo užít) a
 - nevýhradní (lze právo užití udělovat více subjektům).
- Zaměstnavatel vykonává majetková práva za autora
- Možné jsou bezúplatné veřejné licence (CC, GNU GPL)

POČÍTAČOVÉ PROGRAMY

- Považují se za autorské dílo, i když nejsou jedinečné
- Platí zákaz jejich užití pro osobní potřebu
- Právo zhotovit si náhradní kopii
- Právo dekompilovat program kvůli propojení
- Problém nezveřejnění zdrojového kódu

zdrojový kód $\xrightarrow{\text{kompilace}}$ strojový kód

```
/**
 * Simple HelloButton() method.
 * @version 1.0
 * @author john doe <doe.j@example.com>
 */
HelloButton()
{
    JButton hello = new JButton( "Hello, wor
    hello.addActionListener( new HelloBtnList

    // use the JFrame type until support for t
    // new component is finished
    JFrame frame = new JFrame( "Hello Button"
    Container pane = frame.getContentPane();
    pane.add( hello );
    frame.pack();
    frame.show();           // display the fra
}
```

```

7C40 B4 41 BB AA 55 CD 13 5D 72 0F 81 FB 55
7C50 F7 C1 01 00 74 03 FE 46 10 66 60 80 7E
7C60 26 66 68 00 00 00 00 66 FF 76 08 68 00
7C70 7C 68 01 00 68 10 00 B4 42 8A 56 00 8B
7C80 9F 83 C4 10 9E EB 14 B8 01 02 BB 00 7C
7C90 8A 76 01 8A 4E 02 8A 6E 03 CD 13 66 61
7CA0 4E 11 0F 85 0C 00 80 7E 00 80 0F 84 8A
7CB0 EB 82 55 32 E4 8A 56 00 CD 13 5D EB 9C
7CC0 7D 55 AA 75 6E FF 76 00 E8 8A 00 0F 85
7CD0 D1 E6 64 E8 7F 00 80 DF E6 60 E8 78 00
7CE0 64 E8 71 00 B8 00 BB CD 1A 66 23 C0 75
7CF0 FB 54 43 50 41 75 32 81 F9 02 01 72 2C
7D00 BB 00 00 66 68 00 02 00 00 66 68 08 00
7D10 53 66 53 66 55 66 68 00 00 00 00 66 68
7D20 00 66 61 68 00 00 07 CD 1A 5A 32 F6 EA
7D30 00 CD 18 A0 87 07 EB 08 A0 B6 07 EB 03
7D40 32 E4 05 00 07 88 F0 AC 3C 00 74 FC 8B
7D50 0E CD 10 EB F2 2B C9 E4 64 EB 00 24 02
7D60 02 C3 49 6F 76 61 6C 69 64 20 70 61 72
```

KOLEKTIVNÍ SPRÁVA

- Kolektivní správa je zastupování většího počtu nositelů práv na základě povolení.
- Kolektivní správce je občanské sdružení.
- Kolektivní správa
 - povinná (pouze OSA),
 - rozšířená (autor + OSA),
 - dobrovolná.
- Povinnost dodat OSA seznam skladeb 10 dní předem

Intergram

VÝPALNÉ

- Odškodnění tvůrců za to, že lidé jejich díla sdílí.
- Poplatky se vybírají za:
 - kopírovací přístroje,
 - kopie na objednávku (0,20 Kč za str.),
 - prázdné datové nosiče (CD, pevné disky),
 - půjčování knih v knihovnách (0,50 Kč za knihu)
 - provozování vysílání díla (poplatek OSA).
- Poplatky vybírají kolektivní správci a rozúčtovávají je podle rozúčtovacího řádu, který sami schvalují.
- Nelze vybírat za firmy, neboť ty kopírovat díla nesmějí.

BEZPEČNÁ ZÁTOKA

- Bezpečná zátoka (*safe harbor*)
- Zákon č. 480/2004 Sb.
- Provozovatel služby v informační společnosti
 - úložiště,
 - e-mail,
 - sociální síť atd.
- Provozovatel **neodpovídá** za protiprávní obsah a není povinen ho vyhledávat.

PIRÁTSKÁ KRITIKA ZÁKONA

- Nevystupujeme proti osobnostním právům autorů
- Nemáme dostatek informací o tom, zda by při zrušení zákazu kopírovat díla vznikalo více či méně děl, těžko lze předvídat budoucí technologie (větší možnost recyklovat, menší motivace) – závisí na žánru (jinak filmy, databáze ne)
- Úměrnost odměny užití díla → sledování → jen komerční
- Řada případů je však zcela zjevně nepřiměřených:
 - Nepřiměřená doba trvání
 - Zákaz nekomerčního užití
 - Postavení kolektivních správců
 - Nepřiměřené nástroje vynucování

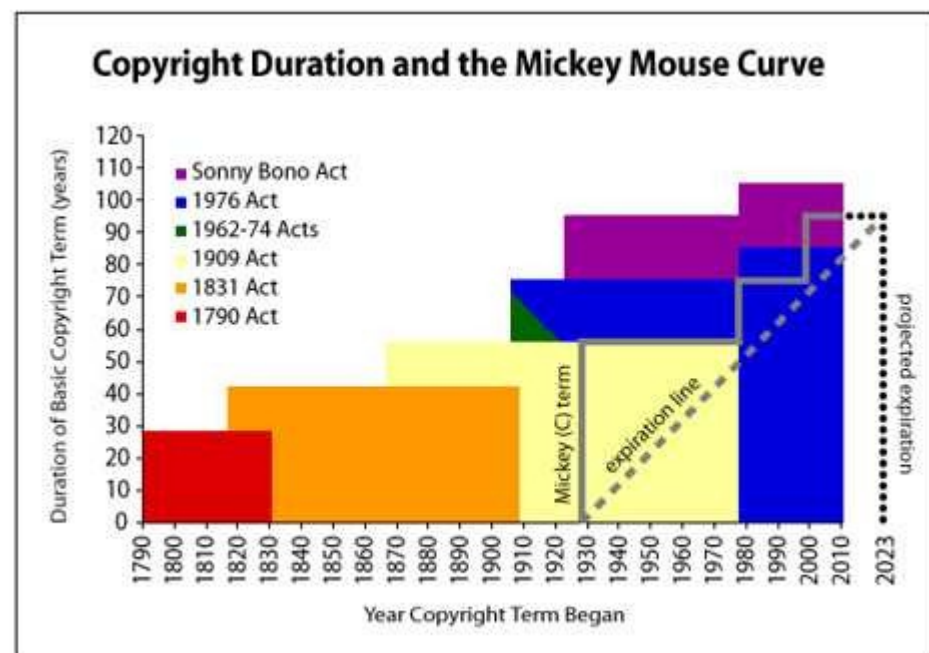
PIRÁTSKÁ KRITIKA ZÁKONA

Právní problém	Důsledky
Nepřiměřená doba monopolu	nedostupnost děl, osiřelá díla nemožnost konkurence
Zákaz nekomerčního užití	nedostupnost děl pronásledování středoškoláků náklady státu na financování knihoven nemožnost remixování
Přechod práv	vznik ekonomických molochů lobbying za nové výsady špatné postavení autorů
Nepřiměřené vynucování	pronásledování středoškoláků zásahy do soukromí a sledování poplatky kolektivním správcům vymyšlená výše způsobené škody

PRODLUŽOVÁNÍ MONOPOLU

- Původní doba 14 let
- Neustále se prodlužuje doba trvání
- „Nevidím důvod, abychom teď dobu prodloužili dobu. To je nezastaví v tom, aby zase žádali další a další prodlužování, jakmile to předchozí vyprší... v důsledku tento zákon založí věčný monopol, který dosud zákonu právem odporoval, uvrhne obchod do hrozných křečí, odradí lidi od učení, autorům nepomůže, ale veřejnost zatíží další daní; a to vše, aby zvýšil zisk několika nakladatelů.“

– neznámý Angličan

Řešení: Zkrátit na 5-10 let od vydání díla.

ROZŠIŘOVÁNÍ MONOPOLU

- Kopírovací monopol měl zabránit tomu, aby nakladatel vydělával na úkor autora, neměl šikanovat uživatele
- Rozšířil se i na nekomerční provozování (veřejné hraní písní, které nemá za účel vydělávat)
- Rozšířil se i na opakované platby za totéž (platí jednak vysílatel, jednak ten, kdo vysílání pouští)
- Kopírovací monopol se vztahuje i na malé části díla
- V klasických případech autor dostává cca 10 % zisku
- Je třeba umožnit nástup nových technologií, usnadnit finanční mikroplatby (viz trh Androidu s aplikacemi)

Řešení: Kopírovací monopol jen na komerci.

ZNEUŽÍVÁNÍ MONOPOLU

- Nástroj cenzury (raději koupím nebo jinak získám práva na knihu, než aby vyšla)
- **Sankční trojnásobek**
Nepřiměřeně vysoké stanovení pokut
 - škoda jako dvojnásobek obvyklé licenční odměny,
 - bezdůvodné obohacení jako obvyklá licenční odměna.
- Vede k vymyšlené výši škod (miliony za filmy)
- Mimořádná oprávnění v civilním procesu a celní správě.
- Vztah vydavatelů regulovat jako nekalou soutěž.

Řešení: Sjednotit úpravu s občanským právem.

ŘEŠENÍ?

Právní problém	Důsledky
Nepřiměřená doba monopolu	nedostupnost děl, osiřelá díla nemožnost konkurence
Zákaz nekomerčního užití	nedostupnost děl pronásledování středoškoláků náklady státu na financování knihoven nemožnost remixování
Převod práv	vznik ekonomických molochů lobbying za nové výsady
Nepřiměřené vynucování	špatné postavení autorů pronásledování středoškoláků zásahy do soukromí a sledování poplatky kolektivním správcům vymyšlená výše způsobené škody

Nemělo by narušit akumulaci kapitálu.
Nutno řešit mimo systém kopírovacího práva.

DÍKY ZA POZORNOST. DOTAZY?

